

Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika

1526. Ova se gramatika (prvenstveno) bavi opisom lingvističkih (isključivo jezičnih), a ne (prvenstveno) opisom sociolingvističkih (i jezičnih i izvanjezičnih) zakonitosti hrvatskoga jezika. Ona se, drugim riječima, (prvenstveno) bavi opisom hrvatskoga jezika kao sustava, a ne (prvenstveno) opisom hrvatskoga jezika kao standarda (kao standardnoga jezika). A kako sustav funkcionira isključivo kao pravilnost, u njemu nema nepravilnosti. Zato ni u ovoj gramatici nema govora o nepravilnosti ni ma o čemu što se protivi pravilnosti. U njoj nema dopustivoga i nedopustivoga, prihvatljivijega i neprihvatljivijega, boljega i lošijega. Za nju je npr. pravilan i oblik genitiva množine *kòlijēvākā*, i oblik genitiva množine *kòljēvākā*, i oblik genitiva množine *kòlijēvkā*, i oblik genitiva množine *kòlijēvkī*. Ona ni jednomu od njih ne daje prednost. **Ona se ne bavi (prvenstveno) uporabom jezičnih činjenica; ona jezične činjenice daje na uporabu.** I tu uporabu onda preuzima standardni jezik uključujući je u svoje funkcije.
1527. Standardni je naime jezik polifunkcionalan. On funkcionira na onoliko načina koliko je društvu (koje se njime služi) potrebno. Na jedan naime način funkcionira u znanosti, na drugi u administraciji, na treći u novinarstvu i publicistici, na četvrti u umjetničkoj književnosti i na peti u svakodnevnome razgovoru. Te njegove funkcije nazivamo **funkcionalnim stilovima**, pa govorimo o **znanstvenome funkcionalnom stilu**, o **administrativno-poslovnome funkcionalnom stilu**, o **novinarsko-publicističkome funkcionalnom stilu**, o **književnoumjetničkome funkcionalnom stilu** i o **razgovornome funkcionalnom stilu**.
1528. Svaki od tih funkcionalnih stilova ima svoja pravila. To znači da pravila jednoga funkcionalnog stila nisu pravila drugoga funkcionalnog stila i obrnuto. Ondje pak gdje postoje pravila (riječ je, ponavljamo, o sociolingvističkim pravilima) postoji i mogućnost „sukoba” s njima. Taj je „sukob” najčešće rezultat nedovoljne upućenosti u ta pravila, njihova ili nikakva ili nedovoljna poznavanja. Posebno se to odnosi na nepoznavanje funkcionalnih stilova, na razlike među njima i na njihovu uporabu. Vrlo se često ono što pripada jednomu funkcionalnom stilu rabi u drugome funkcionalnom stilu, te se tako čine pogreške. To je razlog zašto mi pri objašnjavanju jezičnih činjenica jedne upućujemo u jedan, a druge u drugi funkcionalni stil. To je onda i razlog zašto dajemo (kratke) upute o tome što su to funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika.

Znanstveni stil

1529. Dok je književnoumjetnički funkcionalni stil po svojoj individualnoj neograničenosti izrazito subjektivan, dotle je znanstveni funkcionalni stil u svojoj individualnoj ograničenosti izrazito objektivan. Razlog je tomu taj što u znanosti vladaju zakoni logičkoga ustroja misli, koji omogućavaju da se i njezin sadržaj i njezin izraz organiziraju strogo logički. U skladu je s tom logičkom organizacijom izraza i sadržaja načelo objektivnosti (znanost je oslobođena subjektivnosti pobuda pošiljatelja i primatelja poruke) te načelo apstraktnosti (znanost je oslobođena nebitnih obilježja sadržaja poruke). To se načelo apstraktnosti u jeziku ostvaruje apstraktnim predstavnicima jezičnih kategorija. Takav je predstavnik, primjerice, treće lice jednine (prezenta, perfekta ili futura) koje ne upućuje na osobu. Usp.: „U članku se govori o...”, „U članku se govorilo o...” ili „U članku će se govoriti o...”. Takvo je (neosobno) i prvo lice množine prezenta (perfekta ili futura) u uporabi u kojoj je i spomenuto treće lice jednine prezenta (perfekta ili futura). Kad se kaže „U članku govorimo o...”, onda to znači isto što i „U članku govorim o...” ili „U članku se govori o...”.
1530. U znanstvenome mišljenju kategorija vremena nije bitna (ona se zamjenjuje kategorijom prostora), pa je svejedno kojim će se glagolskim oblikom (kojim se izražava vrijeme) izraziti. Stoga će se izražavati glagolskim oblikom koji je prema izražavanju vremena najneutralniji, tj. glagolskim oblikom koji je u tome pogledu najapstraktniji. To je prezent, i to prezent nesvršenih glagola. (Kategorija je nesvršenosti naime apstraktnija od kategorije svršenosti.) Takav prezent, dakako, neće značiti samo sadašnjost nego i sadašnjost i prošlost i budućnost, dakle će biti svezremen, pa onda i bezvremen.
1531. U skladu je s apstraktnošću takva prezenta (pa onda i bilo kojega glagolskog oblika u ulozi u kojoj je takav prezent) njegova nekontekstualnost, tj. njegova neuvjetovanost kontekstom.
1532. U znanstvenome stilu (kao stilu objektivne komunikacije) nema glagolskih oblika kojima se izražava subjektivan stav. Tako u njemu nema ni kondicionala ni imperativa kojima se izražava takav stav. Ako ih u znanstvenome stilu ima, onda oni nisu u službi pošiljatelja i primatelja poruke, nego u službi poruke. I rečenica je u znanstvenome stilu organizirana po načelu znanstvenoga mišljenja. I ona je naime dekontekstualizirana, tj. apstraktna. To znači da je sama sebi dovoljna. Zato je i gramatički i obavijesno potpuna. Gramatički potpuna znači da ima potpuno gramatičko ustrojstvo: i subjekt, i predikat, i objekt, i priložnu oznaku. Usp.: *Ivan* (subjekt) *piše* (predikat) *o fonemu* (objekt) *u posebnoj raspravi* (priložna oznaka). Obavijesno potpuna znači da ima potpuno obavijesno ustrojstvo: i obavijesni subjekt i obavijesni predikat. Usp.: *Ivan piše o fonemu u posebnoj raspravi. U toj raspravi on (obavijesni subjekt) kaže da fonem još uvijek nije jednojednoznačno određen (obavijesni predikat).* To znači da nema osamostaljenih ustrojstveno za-

visnih rečenica, kao što je to u književnoumjetničkome stilu. Redosljed je komponenata (obavijesnoga subjekta i obavijesnoga predikata) u skladu s razvojem logičkoga mišljenja. To znači da je na prvome mjestu komponenta koja sadrži poznatu obavijest, tj. obavijesni subjekt, a na drugome komponenta koja sadrži nepoznatu obavijest, tj. obavijesni predikat. U znanstvenome stilu (načelno) nema obrnutoga redosljeda komponenata – da obavijesni predikat prethodi obavijesnomu subjektu. Drugim riječima, u znanstvenome stilu nema stilski obilježenoga redosljeda komponenata.

1533. U skladu je s takvim obavijesnim ustrojstvom rečenice veza sljedeće rečenice s prethodnom. Ono što u prethodnoj rečenici pripada obavijesnomu predikatu u sljedećoj pripada obavijesnomu subjektu. Veza se pak između jedne i druge rečenice uspostavlja:

1. ličnim zamjenicama trećega lica: *on, ona, ono, oni, one, ona*: *Usporedba s Vergilijem i nije toliko usporedba koliko način da što brže dođemo do cjelovitog suda o Mažuraniću. **Ona** je, uostalom, naslijeđena iz osnovne pouke Ekiotova eseja, a opravdana Mažuranićevim dubokim doživljajem Vergilijeve umjetnosti;*

2. posvojnim zamjenicama: *njegov, njezin (njen), njihov*: *Ona se, dakle, može proučavati kao bilo koja jezična tvorevina (...). **Njeno** razumijevanje tada se oslanja na tzv. stvarni kontekst, a analiza njezine gramatičke pravilnosti ili nepravilnosti neće, naravno, biti od posebna interesa za proučavanje književnosti;*

3. pokaznim zamjenicama: *taj, onaj, takav, onakav, tolik, onolik*: *Uzmimo npr. rečenicu „Ubili su ga ciglama”. **Ta** se rečenica može shvatiti kao izvještaj o zločinu i može se razmatrati s obzirom na način kako je izgrađena na osnovi izbora pojedinih glasova, riječi, njihovih oblika i načina njihova povezivanja;*

4. prilozima: *tu, tamo, tuda, ondje, onamo, onuda, otuda, odonuda, odatle, odanle*: *Zbog kratkoće riječ kao riječ, svaka riječ napose, i sasvim posebni, neuobičajeni odnosi među riječima postaju izuzetno značajni, a zbog stihovane organizacije govora ritam i određeni zvukovni odnosno melodijski efekti imaju često za razumijevanje važnosti čak i veću od važnosti uobičajenih značenja pojedinih riječi. **Otuda** se lako zapaža određena srodnost između lirske poezije i glazbe;*

5. česticama: *međutim, naime, pak, stoga, zato* i sl.: *Pojam književnosti ili pjesništva u tom smislu povezuje književnika s književnikovim djelom kao njegovim proizvodom i sa slušaocima, odnosno čitaocima, bez kojih nema istinske književnosti. Književnost **naime** živi jedino ako postoje oni koji književna djela razumiju kao umjetnička djela i upravo ih tako čitaju i slušaju;*

6. frazeologiziranim izrazima: *pri tome, s obzirom na to da, u skladu s time, u vezi / svezi s time, slično tomu, u skladu s takvim shvaćanjem, na sličan način, suprotno tomu, ovisno o tome, što se toga tiče, kad je riječ o tome*

i sl.: *I često navođena podjela lirike na refleksivnu (misaonu) i emotivnu (osjećajnu) teško se može primijeniti u analizi lirike i u njenoj klasifikaciji (...). Pri tome treba napomenuti da se u pravom lirskom izrazu misao i osjećaj teško mogu odijeliti (...).*

1534. Takva sredstva čine ono što čine veznici u složenoj rečenici. No dok veznici vezuju dvije rečenice u složenu rečenicu, sredstva o kojima govorimo vezuju rečenicu s rečenicom (bilo jednostavnu bilo složenu) u tekst. Takva vezna sredstva, koja vezuju rečenicu s rečenicom u tekst, nazivamo **tekstna vezna sredstva** ili **konektori**. (Riječ *konektor* napravljena je prema lat. riječi *connectere* koja znači „svezati” ili „spojiti”). (Vezna sredstva kojima vezujemo rečenicu s rečenicom u složenu rečenicu nazivamo **subjunktori** i **konjunktori** – v. o tome par. 1072–1075.)
1535. U znanstvenome tekstu, rekli smo, vrijeme ustupa mjesto prostoru, odnosno procesualnost supstancijalnosti. Posljedica je toga da je znanstveni tekst statičan. U skladu je s time i prevaga imenice nad glagolom. – Kad govorimo o dekontekstualizaciji značenja, onda se to odnosi u prvome redu na značenje imenica. Njihovo je značenje opće, pojmovno, dakle apstraktno. Ono ne izlazi iz konteksta, ono samo sebi čini kontekst. Takve imenice (s takvim, pojmovnim, značenjem) nazivamo **termini**.
1536. Među njima su najopćenitiji (najapstraktniji) termini koji se rabe u svim znanstvenim tekstovima. (Takve termine nazivamo **kategorijalni termini**.) To su: *sustav (sistem)*, *ustrojstvo (struktura)*, *uloga (funkcija)*, *kategorija*, *svojstvo* i dr. Poslije njih dolaze termini koji se rabe u srodnim znanstvenim disciplinama, a onda termini koji se rabe u zasebnim znanstvenim disciplinama. Tako onda govorimo o **opće-znanstvenim terminima**, **srodnoznanstvenim terminima** i **uskoznanstvenim terminima**.
1537. Dakako da ni znanstveni tekst nije lišen općejezičnih riječi. Dapače, one u njemu pretežu. No one su u znanstvenome tekstu (načelno) lišene svake subjektivnosti. One nemaju slikovitih, tj. metaforiziranih značenja. Metafore su u znanstvenome tekstu demetaforizirane. Usp.: *rep (zrakoplova)*, *krilo (zrakoplova)*, *(crkvena) lađa*, *glava (motora)*, *noge (stola)* itd.
1538. Jednoznačnosti riječi u znanstvenome tekstu pogoduju riječi koje se ne rabe u svakodnevnoj (živoj) komunikaciji. Zato se mnoge vade iz prošlosti i oživljuju (revitaliziraju). Iz istih se razloga vade i iz klasičnih jezika (grčkoga i latinskoga). No to (vađenje riječi iz klasičnih jezika) ne radi samo jedan nacionalni jezik, nego mnogi nacionalni jezici. Zato se takve riječi nazivaju **internacionalne riječi (internacionalizmi)**. One su (zbog svoga specifičnoga ustrojstva) najjednoznačnije, pa ih znanstvenici nacionalnih jezika rabe radi boljega međusobnog razumijevanja. U tome se smislu (kao internacionalne) danas rabe i mnoge angloameričke riječi, posebno u informatici.
1539. Znanstveni je funkcionalni stil zbog takvih svojstava najotporniji prema drugim funkcionalnim stilovima. On teško dopušta da u nj uđu pojave iz drugih funkcionalnih stilova.

Administrativno-poslovni stil

1540. Administrativno-poslovni stil obuhvaća govor ureda, govor industrije, govor trgovine, govor politike, govor vojske i govor reklame. Većim je dijelom nominalan (nominalan je onda kad u njemu bitnu ulogu ima „predmet“, tj. imenica), a manjim dijelom verbalan (verbalan je onda kad u njemu bitnu ulogu ima „radnja“, tj. glagol). Druge su njegove značajke: jednostavnost, jasnoća, točnost, potpunost, ujednačenost, eksplicitnost (potpuna iskazanost), kratkoća, određenost, terminologičnost (pojmovnost), stilska neobilježnost i klišeiziranost (ukalupljenost).
1541. Nominalnost traži od administrativno-poslovnoga stila zamjenu samoznačnoga glagola suznačnim i odglagolnom imenicom. Ulogu suznačnoga glagola dobivaju glagoli *vršiti*, *obavljati* i *provoditi*. Usp.: *vršiti prodaju robe* (= *prodavati robu*), *vršiti popis pučanstva* (= *popisivati pučanstvo*), *vršiti istovar robe* (= *istovarivati robu*) itd. U skladu su s time i izrazi *imati mogućnosti* (= *moći*), *biti u mogućnosti* (= *moći*), *biti u stanju* (= *moći*), *ukazati pomoć* (= *pomoći*), *dati do znanja* (= *upozoriti*), *staviti do znanja* (= *upozoriti*), *biti suglasan* (= *slagati se*), *nositi se mišlju* (= *misliti*), *donositi zaključke* (= *zaključivati*) i sl. (v. par. 677–679).
1542. Eksplicitan se (potpuno iskazan) način izražavanja vidi (i) u uporabi izraza *s namjerom*, *sa svrhom* i *s ciljem* + (najčešće) *glagolska imenica* (umjesto prijedloga *radi* i namjerne surečenice): *To se čini s ciljem poboljšanja uvjeta života* (umjesto: *To se čini radi poboljšanja uvjeta života* ili *To se čini da bi se poboljšali uvjeti života*, odnosno: *To se čini kako bi se poboljšali uvjeti života*). U skladu su s time i eksplicitna vezna sredstva *s namjerom da*, *sa svrhom da*, *s ciljem da* umjesto veznika *da* ili *kako*: *To čine s namjerom da pomognu ljudima* (umjesto: *To čine da pomognu ljudima*, odnosno: *To čine kako bi pomogli ljudima*), *pod uvjetom da* umjesto veznika *ako*: *O tome se može donositi zaključak pod uvjetom da je većina nazočna* (umjesto: *O tome se može donositi zaključak ako je većina nazočna*), *na način kako* umjesto veznika *kako* ili determinatora *onako* i veznika *kako*: *Radit ćete na način kako smo se dogovorili* (umjesto: *Radit ćete (onako) kako smo se dogovorili*) i sl.
1543. Takvi su i izrazi *pomoću*, *posredstvom*, *preko* i *putem* u izražavanju instrumentalna sredstva. Usp.: *To možete riješiti pomoću računala* (umjesto: *To možete riješiti računalom*), *Ljudi će biti obaviješteni putem javnih medija* (umjesto: *Ljudi će biti obaviješteni javnim medijima*) i sl.
1544. Tako se čini i kad se ispred imenice stavlja riječ koja znači ono što znači ta imenica: *u području znanosti* (*znanost* je područje), *u oblasti zdravstva* (*zdravstvo* je oblast), *u domeni poljoprivrede* (*poljoprivreda* je domena), *u sferi privređivanja* (*privređivanje* je sfera) itd. Svi su ti izrazi zamjena za prijedlog *u*: *u znanosti*, *u zdravstvu*, *u poljoprivredi*, *u privređivanju* itd.

1545. Učestali su i izrazi *u procesu* i *u stanju* ispred riječi koje znače „proces” i „stanje”: *u procesu stjecanja neovisnosti* (stjecanje je „proces”) i *u stanju rezignacije* (rezignacija je „stanje”). Izraz *u procesu* tu znači prijedlog *pri* (*pri stjecanju neovisnosti*), a izraz *u stanju* prijedlog *u* (*u rezignaciji*).

1546. Takav način izražavanja dovodi do jedne od najvećih bolesti administrativno-poslovnoga stila – do **pleonazma**. (Pleonazam je izražavanje istoga sadržaja dvjema ili s više riječi.) Evo nekih od njih:

1. *kako i na koji način*: Treba znati **kako i na koji način** to razriješiti (*kako* = *na koji način*);
2. *no međutim*: Rečeno mu je da to kaže i na sjednici. **No međutim** on je tada šutio (*no* = *međutim*);
3. *na vrijeme od dvije (tri, četiri itd.) godine*: Birat će se **na vrijeme od dvije godine** (*na vrijeme* = *dvije*);
4. *u sastavu od pet (šest, sedam itd.)*: Treba izabrati povjerenstvo **u sastavu od pet članova** (*sastav* = *pet*);
5. *oko desetak (petnaestak, dvadesetak itd.)*: Bilo ih je **oko desetak** (*-ak* = *oko*);
6. *zajednički suživot*: Bit će prisiljeni **na zajednički suživot** (*zajednički život* = *suživot*);
7. *djelokrug rada*: Njihov je **djelokrug rada** poznat (*djelo-* = *rad*);
8. *neophodno potreban*: Takvo je ponašanje **neophodno potrebno** (*neophodan* = *potreban*);
9. *pod najoptimalnijim uvjetima*: Ni **pod najoptimalnijim uvjetima** to neće biti moguće (*optimalan* = *najbolji* – *optimus* je u lat. superlativ od *bonus* = *dobar*);
10. *dječji kinderbet*: Prodaje se **dječji kinderbet** (njem. *kinderbet* = *dječji krevet*);
11. *hemendeks s jajima*: Naručili smo **hemendeks s jajima** (*hemendeks* = *šunka s jajima* – u engl. *ham* = *šunka* i *eggs* = *jaja*);
12. *biti nazočan / prisutan na*: Na sjednici je **bilo nazočno 50% članova** (*biti nazočan / prisutan na* = *biti na*) itd.

1547. Administrativno-poslovni stil ne voli sinoniman način izražavanja. On iz niza sinonimnih načina izražavanja uzima jedan i rabi ga umjesto svih ostalih. Tako rabi prijedlog *glede* umjesto *s obzirom na*, *s gledišta*, *sa stajališta*, *što se tiče*, *kad je riječ*, *kad je posrijedi* / *kad su posrijedi*, *imajući u vidu*, *imajući na umu*, *uvažavajući*, *uzevši u obzir*, *u vezi* / *svezi s(a)*, *gledajući na*, *polazeći od* itd. Tako rabi i prijedlog *tijekom* s imenicom u genitivu umjesto odgovarajućega priloga ili priložnoga izraza. Usp.: *tijekom dana* umjesto *danju*, *tijekom noći* umjesto *noću*, *tijekom jutra* umjesto *ujutro*, *tijekom zime* umjesto *zimi*, *tijekom ljeta* umjesto *ljeti*, *tijekom diskusije* umjesto *za diskusije* ili *za vrijeme diskusije* itd. To čini i onda kada ga stavlja uz izraz koji znači ono što znači i bez njega, čime stvara pleonazme tipa *tijekom prošle godine*. (*Tijekom prošle godine* znači isto što i *prošle godine*.)

1548. Njemu je svojstveno i to da mijenja rekciju prijedloga. Tako umjesto izraza *u vezi / u svezi s(a) + instrumental* rabi izraz *u vezi / u svezi + genitiv (u vezi / svezi toga* umjesto *u vezi / svezi s time)* i umjesto izraza *unatoč / usprkos / nasuprot + dativ* izraz *unatoč / usprkos / nasuprot + genitiv (unatoč toga* umjesto *unatoč tomu)* (v. par. 885).
1549. Jednostavnosti radi administrativno-poslovni stil ujednačuje gramatičke oblike. On dokida razliku između neodređenih i određenih oblika pridjeva u korist određenih. (To čini i terminologičnosti radi. U njegovim nominalnim žanrovima naime, kao i u znanstvenome stilu, pretežu termini.) U skladu s time dokida i razliku između sklonidbe po tipu neodređenih i sklonidbe po tipu određenih oblika pridjeva u korist sklonidbe po tipu određenih oblika pridjeva. U njemu se i pridjevi na *-ov(Ø)//-ev(Ø)* i *-in(Ø)* sklanjaju kao određeni oblici pridjeva: *Stankovog / Domagojevog / Krležinog postupka* umjesto *Stankova / Domagojeva / Krležina postupka*. Tako pristupa i posvojnim zamjenicama na *-ov(Ø)* i *-in(Ø)*: *njegovog / njezinog pristupa* umjesto *njegova / njezina pristupa*. Isto tako i s pokaznim i neodređenim zamjenicama na *-av(Ø)*: *takvog / nekakvog pristupa* umjesto *takva / nekakva pristupa*. Jednostavnosti radi dokida i razliku između oblika genitiva jednine *-oga* i oblika genitiva jednine *-og*: (samo) *Stankovog / Domagojevog / Krležinog pristupa*. Tako čini i s dvojnim i trojnim oblicima dativa i lokativa jednine muškoga i srednjega roda *-om/-em// -omu/-emu// -ome* u korist oblika na *-om/-em*: *prihvatljivom (pristupu) – ne i prihvatljivomu ili prihvatljivome (pristupu)* te *prihvatljivijem (pristupu) – ne i prihvatljivijemu (pristupu)*. Isto to čini i s dvojnim oblicima dativa, lokativa i instrumentala množine *-im* i *-ima* u korist oblika *-im*: *prihvatljivim (pristupima) – ne i prihvatljivima (pristupima)*. U njemu se ne rabi *hrvatskoga standardnog jezika* i *hrvatskomu standardnom jeziku*; u njemu se rabi samo *hrvatskog standardnog jezika* i *hrvatskom standardnom jeziku*. To čini i zato jer nominalni žanrovi administrativno-poslovnoga stila ne trpe stilsku obilježnost.
1550. I u administrativno-poslovnome stilu, kao i u znanstvenome, rečenica slijedi misao, pa obavijesni subjekt redovito prethodi obavijesnomu predikatu. K tome je, kao i u znanstvenome stilu, ustrojstveno potpuna, tj. dekontekstualizirana.
1551. U kulinarskome žanru administrativno-poslovnoga stila u rečenicama tipa *Zatim dodaš papra (...)*, *Zatim dodamo papra (...)* i *Zatim dodate papra (...)* iza lica „ti”, „mi” i „vi” ne stoje osobe koje ona inače pretpostavljaju (lice „ti” osobu s kojom se govori, lice „mi” osobe u ime kojih se govori i lice „vi” osobu ili osobe s kojima se govori). Zato za takve rečenice kažemo da su obezosobljene. One znače ono što znači rečenica *Zatim se doda papra (...)* (v. par. 1302–1303). U tome su smislu i one dekontekstualizirane (apstraktne).

Novinarsko-publicistički stil

1552. Novinarstvo je i publicistika i područje pisane i područje slušane i područje gledane informacije. Tako se u njih uključuju i novine i radio i televizija. (Osoba koja takvu informaciju, novinsku, radijsku i televizijsku, prenosi zove se **novinar – novinski, radijski i televizijski.**)
1553. U sklopu se novinarstva pojavljuje i književno novinarstvo – kao granično područje između književnosti i novinarstva. U njemu se književne teme obrađuju na način primjeren novinarstvu.
1554. Funkcije su novinarstva **informativna, propagandna, popularizatorska, agitativna, pedagoška i zabavna.** Zadaća im je da obavješćuju o suvremenim zbivanjima, da šire učenje o društvu, kulturi, politici, vjeri i dr., da rade na pridobivanju ljudi za kakvu djelatnost, da prosvjećuju i poučavaju, da odgajaju i zabavljaju.
1555. Takva djelatnost traži i uporabu neutralnih (stilski neobilježenih) i uporabu emocionalno-ekspresivnih (stilski obilježenih) načina izražavanja. No uporaba emocionalno-ekspresivnih načina izražavanja u novinarstvu i u književnosti nije istovjetna. U novinarskome se tekstu smisao jezičnoga sredstva nalazi u tekstu, a u književnosti u podtekstu. Smisao je u novinarsko-publicističkome tekstu izražen neposredno, a u književnome posredno („između redaka”). U novinarstvu se ocjene činjenica moraju dati na izravan način.
1556. Neutralna jezična sredstva imaju prevagu u informativnim, popularizatorskim, prosvjetiteljskim i pedagoškim, a obilježena (emocionalno-ekspresivna) u propagandnim, agitativnim i zabavnim žanrovima. U prve idu: **vijest, komentar, kronika, recenzija, intervju, anketa i reportaža,** a u druge: **kratka priča, kozerija, humoreska, esej, feljton, nekrolog, panegirik, persiflaža, pamflet, parodija, groteska i lakrdija.** (Trebalo reći da se spomenuti načini izražavanja u novinama, na radiju i na televiziji ne daju na isti način.)
1557. Obilježenost se postiže individualnim, subjektivnim, emocionalnim, figurativnim i ekspresivnim sredstvima. To su **poredba, metafora, metonimija, alegorija, simbol, antifraza, antiteza, kontrast, paradoks, emfaza, hiperbola, eufemizam, ironija, perifraza i igra riječima.**
1558. Najučinkovitije je takvo sredstvo rečenica. Ona je kontekstualizirana. Smisao je njezin uvjetovan smislom susjedne joj rečenice. Zato je u njoj inverzija obavijesnoga predikata (na prvome mjestu, tj. ispred obavijesnoga subjekta) uobičajena. Takvo njezino ustrojstvo prate i drugi individualni postupci, npr. isticajne stanke (pauze) i raznolika emocionalno-ekspresivna intonacija.
1559. Stilski su obilježeni žanrovi novinarsko-publicističkoga stila, jer su rezultat velike individualne slobode, pogodni za stvaranje novih značenja riječi. No pri stvaranju tih (novih) značenja riječi znade se i promašivati. Posebno se to vidi u sportskome novinarstvu.

1560. Jedna su od specifičnosti novinarsko-publicističkoga stila **naslovi**. Oni mogu biti **nominalni**, **informativni** i **reklamni**. Nominalnima se imenuje sadržaj, pa u njima jednu od glavnih uloga imaju nominalne (imenske) riječi (imenice i pridjevi). Glagoli se vrlo često „obezglagoljuju”, tj. lišavaju i radnje i vremena. To se čini tako da se ili isključuju iz njih ili se pretvaraju u (glagolske) pridjeve (bilo radne bilo trpne). Usp.: *Najuspješniji Francuzi, Talijani i Španjolci, S Večernjakom besplatno na koncert, Do gradskih groblja bez automobila, Umirovljenik nestao iz doma u Podstrani, Pala široka koalicijska vlada premijera Sharona.*
1561. Informativnim se naslovima prenosi sadržaj, pa u njima glavnu ulogu imaju glagoli, glagolski oblici, glagolska vremena, upitne riječi i načini prenošenja vijesti o sadržaju rečeničnom intonacijom. Usp.: *Tko će nezaposlene zaštititi od poslodavaca; Tko je napisao prvi hrvatski roman?; Noć vještica bez maskiranja?* Primjeri *Tko će zaposlene zaštititi od poslodavaca* i *Tko je napisao prvi hrvatski roman?* pokazuju da rečenični znak (iza rečenice) u naslovima nije obvezatan.
1562. Reklamnim se naslovima nudi sadržaj, pa u njima glavnu ulogu imaju imperativi i poticajna (sugestivna) sredstva izražavanja (s uskličnicima, upitnicima i sl.): *Vjerujte u tradiciju!; Dođi, uvjeri se i izaberi!; Dođi, kupi, osvoji!*
1563. Naslovima je dano da budu izazovni. Zato u njima ima snažnih i upadljivih riječi, parafraza, poslovice i izreka, ironije, kontrasta, paradoksa itd. Usp.: *Lako je reći suživot, ali ajd ga ti živi; Je li Riječka banka još uvijek riječka?; Čovjek je životinji čovjek; Kako razlikovati liberale od liberala* itd.
1564. U naslovima se iz tih razloga znade iskoristiti i zamjena riječi. Usp.: *Zašto trgovci pitaju kupce za brašno stanje* (zamjena pridjeva *bráchnō* – od *brák* – pridjevom *brášnō* – od *brášno*) i *Čovjek koji je suviše zao* (umjesto *znao*).
1565. U svakome se funkcionalnom stilu pojavljuju ustaljeni izrazi po kojima se prepoznaju, pa tako i u novinarsko-publicističkome funkcionalnom stilu. Takve ustaljene izraze u administrativno-poslovnome funkcionalnom stilu nazivamo **kancelarizmi**, u znanstvenome funkcionalnom stilu **scijentizmi**, u novinarsko-publicističkome funkcionalnom stilu **žurnalizmi**, a u razgovornome funkcionalnom stilu **kolokvijalizmi**. Evo ih nekoliko u novinarsko-publicističkome funkcionalnom stilu: *zahlađeni odnosi, neriješeno pitanje, pod prijeljnom sankcija, kockarska igra, doseći kritičnu točku, kuloarski razgovori, strateško pitanje, držati situaciju u rukama, dobro informirani (obaviješteni) izvori, nepobitne činjenice* itd.
1566. Novinarsko-publicistički funkcionalni stil voli internacionalne riječi. Navest ćemo samo neke: *publicirati, komunicirati, ratificirati, diferencirati, demuncirati, revidirati, likvidirati, privilegirati, blamirati, difamirati, afirmirati, dominirati, plasirati, kulminirati; monarhizam, vandalizam, radikalizam, žurnalizam, pluralizam, senzacionalizam, militarizam, voluntarizam,*

anakronizam, kozmopolitizam; likvidacija, konsolidacija, denuncijacija, ratifikacija, participacija, kompenzacija, civilizacija, egzistencija.

1567. I njemu je, kao i administrativno-poslovnomu stilu, svojstveno niveliranje gramatičkih oblika.
1568. To novinarsko-publicistički funkcionalni stil čini i kad umjesto *svoj* rabi *vaš* (posebno pri slanju poruke televizijom i radijem). Usp.: *Ispravnost vaše odluke moći ćete provjeriti za dva dana* (umjesto: *Ispravnost svoje odluke moći ćete provjeriti za dva dana*).
1569. Od novinarsko-publicističkoga funkcionalnog stila očekuje se da bude jezično i stilski raznolik, da sinonimno sučeljene riječi rabi u skladu sa zahtjevom žanra (jedne u jednome, druge u drugome žanru), da gramatičke oblike ne izjednačuje onako kako to čini administrativno-poslovni funkcionalni stil. Suvremeno hrvatsko novinarstvo i publicistika međutim pokazuju da se njihov jezik i njihov stil vrlo često podudaraju s jezikom i stilom administrativno-poslovnoga funkcionalnog stila.

Književnoumjetnički stil

1570. Kad se govori o književnoumjetničkome stilu, onda treba paziti da se pravila jezika kao sustava (koja su lingvistička) ne miješaju s pravilima jezika kao standarda (koja su sociolingvistička). Prva ovise isključivo o jezičnim, a druga i o jezičnim i o društvenim čimbenicima. Prva pretpostavljaju odnos jedan izraz : jedan sadržaj, a druga odnos jedan izraz : više sadržaja ili odnos više izraza : jedan sadržaj. Po prvima se jedan te isti sadržaj pridružuje uvijek jednomu te istom izrazu, a po drugima jedan te isti izraz različitim sadržajima ili jedan te isti sadržaj različitim izrazima. Po prvima se, primjerice, jedan te isti sadržaj 'nesvršenost' pridružuje jednomu te istom izrazu (morfemu) – ili izrazu (morfemu) *-(j)a-* ili izrazu (morfemu) *-(j)ava-* ili izrazu (morfemu) *-(j)iva-*, a po drugima jedan te isti sadržaj „nesvršenost” i izrazu (morfemu) *-(j)a-* i izrazu (morfemu) *-(j)ava-* i izrazu (morfemu) *-(j)iva-*. Po prvima je pravilno samo *naviještati* (s izrazom *-ja-*), samo *navještavati* (s izrazom *-java-*) i samo *navješćivati* (s izrazom *-jiva-*), a po drugima i *naviještati* (s izrazom *-ja-*) i *navještavati* (s izrazom *-java-*) i *navješćivati* (s izrazom *-jiva-*). Prvim je pravilima dakle samo jedno pravilno dovoljno. Dva im je puta ili više puta pravilno nepotrebno (suvišno). Dva puta pravilno ili više puta pravilno dovodi do smetnji u komunikaciji.
1571. Prvim je pravilima svejedno koji će glagol uči u model s izrazom (morfemom) *-(j)a-*, koji u model s izrazom (morfemom) *-(j)ava-* i koji u model s izrazom (morfemom) *-(j)iva-*. Isto tako hoće li ovaj ili onaj glagol uči samo u jedan od njih ili u sve njih. Po njima je pravilno i *naviještati* i *navještavati* i *navješćivati*, pa onda i *osmišljati* i *osmišljivati* i *osmišljivati*. Ona ne

- kažu: *izmišljati*, ne *izmišljavati* i *izmišljivati*; *osmišljavati*, ne *osmišljati* i *osmišljivati*; *zamjerati*, ne *zamjeravati* i *zamjerivati*; *namjeravati*, ne *namjerati* i *namjerivati* itd. Sociolingvistička pravila međutim ne bi imala mogućnost biranja između dvaju, triju, četiriju itd. izraza da im to ne omogućavaju lingvistička pravila. **Prva pravila biranje izraza omogućavaju, a druga provode (ostvaruju).**
1572. Za razliku od pravilnosti jezika kao sustava pravilnost jezika kao standarda uvažava zabrane životne stvarnosti. Jeziku je kao sustavu prihvatljiv i oblik *udan*, i oblik *oženjen*, i oblik *poudavan*, i oblik *poženjen*. Jeziku su kao standardu međutim legalni isključivo oblici *udana*, *oženjen*, *poudavane* i *poženjeni*. Jezik kao sustav prihvaća i oblike *poumirem*, *poumireš*, *poumire* i oblike *poumiremo*, *poumirete*, *poumiru*, a jezik kao standard samo oblike *poumiremo*, *poumirete*, *poumiru*.
1573. U pravilima jezika kao sustava ne može biti svršenoga glagola bez nesvršenoga glagola, jednine bez množine, jednoga lica bez drugoga lica itd. Naprotiv, u pravilima jezika kao standarda može. Jezik kao standard opravdava i svršeni glagol *zaboljeti* i nesvršeni glagol *boljeti*, ali samo svršeni glagol *pozliti*. Jezik kao standard opravdava i jedninu (*za*)*boli* i množinu (*za*)*bole*, ali samo jedninu *pozli* (*pozlilo je*, *pozlit će*).
1574. Tako smo opširno govorili o jeziku kao sustavu i o jeziku kao standardu zato da bismo uspostavili pravi odnos između pravilnosti jezika kao sustava i pravilnosti jezika kao jezika umjetničke književnosti, odnosno između pravilnosti jezika kao standarda i pravilnosti jezika kao jezika umjetničke književnosti.
1575. Jezik je umjetničke književnosti individualan. U njemu je individualna sloboda potpuna, neograničena. Zato se jeziku književnoumjetničkoga stila ne može pristupiti s gledišta jezika kolektivnih normi, tj. s gledišta jezika kao standardnoga jezika, kao što se pristupa jeziku ostalih funkcionalnih stilova. (To je i razlog zašto neki književnoumjetnički stil ne smatraju činjenicom standardnoga jezika, nego činjenicom samostalna jezika.)
1576. Književnik ne radi po sociolingvističkim, nego po lingvističkim pravilima. On ne radi po načelu kako treba ili kako se mora raditi, kako to izlazi iz sociolingvističkih pravila (pravila jezika kao standarda), nego po načelu kako se može raditi, kako to izlazi iz lingvističkih pravila (pravila jezika kao sustava). Jedino mu pravila jezika kao sustava (dakle lingvistička pravila) omogućavaju da bude potpuno slobodan.
1577. Budući da (načelno) ne radi po pravilima jezika kao standarda, nije mu ni podložan. Zato se za nj ne može reći da griješi protiv standarda.
1578. Pravila jezika kao standarda odvajaju povijest jezika od (suvremenoga) stanja jezika. Ona postavljaju granice između staroga i novoga u jeziku. Ona staromu ne daju pristupa u standardni jezik. Za njih oblici *mrtvijeh* i *onijeh* nemaju pravo ući u standardni jezik. Takve oblike ona proglašavaju

- zastarjelicama (arhaizmima).** U jeziku pak umjetničke književnosti oblici *mrtvijeh* i *onijeh* supostoje s oblicima *mrtvih* i *onih*, ali sa specijalnom ulogom. Usp. tekst iz Marinkovićeve Kiklopa: „I zagrli Samson dva stupa srednja, na kojima stajaše kuća, i nasloni se na njih, na jedan desnom a na drugi lijevom rukom svojom; pa onda reče Samson: neka umrem s Filistejima. I naleže jako, i pade kuća na knezove i na sav narod koji bješe u njoj; i bi *mrtvijeh* koje pobi umirući i *onijeh* koje pobi za života svojega.” (Kurziv je naš.) U tome tekstu oblici *mrtvijeh* i *onijeh* upućuju na biblijski jezik, u kojemu se čuva starije stanje jezika. Osim *mrtvijeh* i *onijeh* na biblijski jezik upućuju i aoristi *zagrli*, *nasloni se*, *reče*, *naleže*, *pade*, *bi* i *pobi*, imperfekti *stajaše* i *bješe*, pridjev i zamjenica poslije imenice: *dva stupa srednja*, *lijevom rukom svojom* i *za života svojega* te i na početku rečenice: *I zagrli Samson dva stupa srednja*, *i nasloni se na njih*, *I naleže jako*, *i pade kuća na knezove* i *i bi mrtvijeh*. (Takvo se *i* na početku rečenice i naziva **biblijsko i**.)
1579. Pravila standardnoga jezika postavljaju granice između domaćih i stranih riječi. Strane riječi onda utvrđuju kao prihvatljive i neprihvatljive. Pritom neprihvatljive proglašavaju **barbarizmima**. U jeziku pak kao sustavu, pa onda i u jeziku književnoga djela, nema stranih riječi. U njemu svaka, pa onda i strana riječ prenosi estetsku poruku.
1580. Tako je i s dijalektalnim riječima. Pravila standardnoga jezika postavljaju granice i između dijalektalnih i nedijalektalnih riječi. Pritom dijalektalne riječi proglašavaju **dijalektizmima**, dakle standardnojezično neprihvatljivima. Takve granice pravila jezika umjetničke književnosti ne postavljaju. Za njih dijalektalnoga u jeziku umjetničkoga djela nema. U jeziku umjetničke književnosti nema dijalektizama.
1581. Književnik ima pravo upotrijebiti u istome tekstu i netuđojezično i tuđojezično i nedijalektalno i dijalektalno. Usp.: „*Imbecille!* Ne trpim ja uvredu od tvoje male šale i od *scherci*, ma me boli i *ofendi* svaki put kad misliš da ti *virujem*.” (Kurziv je naš.) Takvim postupkom književnik hoće reći da je riječ o specifičnoj trojezičnosti lika (uvjetovanoj njegovim podrijetlom, obrazovanjem, društvenim statusom i društvenom ulogom).
1582. Ponekad se kaže da književnik radi protiv gramatike i protiv pravopisa ili usprkos gramatici i pravopisu. No to nije točno. Slobodan Novak riječi *stric*, *teta*, *doktor*, *decilitar*, *etika* i dr. ne piše velikim početnim slovom (*Stric*, *Doktor*, *Decilitar*, *Etika*) usprkos pravopisu, nego u skladu s pravopisom. Za nj su to vlastita imena. A vlastita se imena po pravopisu pišu velikim početnim slovom. Novak time opće čini pojedinačnim. Obrnuto čini s *čombe* i *maocetung*. Time osobno obezosobljuje (personalno depersonalizira) dajući mu idejnu poruku.
1583. Za Slobodana Novaka ne postoji ni granica između riječi i rečenice. On i rečenicu *Drugačije se ne smije* piše kao jednu riječ i velikim početnim slovom – *Drugačijesenesmije* (jer joj daje ulogu ureda). Usp.: „Pa tako, bilo

kako bilo, ovo budalasto potucalo odlučuje, je li, o svemu samo, a radi sve protiv svojih želja, jer misli onako kako ne bi htjelo i jer želje i volja ne idu ruku pod ruku; volja slijedi misao, a misao doleti iz mraka, iz čaše, iz radija, iz natuknica naivno-iskustvenih bilo kojega otrovnog stogodišnjaka, ili jednostavno iz božanskoga šupka svete Etike, kao Konsekvenca i kao *Drugačijesenesmije*." (Kurziv je naš.)

1584. Jezična se pravila u književnoumjetničkome stilu ne odvajaju od izvanjezične stvarnosti onako kako se odvajaju u drugim funkcionalnim stilovima. Za njih ne postoje granice između pridjeva od kojih se mogu i pridjeva od kojih se ne mogu tvoriti komparativi i superlativi. Za njih su i komparativi *kućniji* i *božićniji* prihvatljivi. Usp. tekst iz Novakova romana *Mirisi, zlato i tamjan*: „I nešto se odmah pomaklo u vratu, sve je postalo drugačije, *kućnije*, prisnije, *božićnije*, ne samo veseloga jezička svjetiljčice ispod bora, nego i od davno zaboravljene božićne brojalice naših baka, koje je Madona iskopala iz nekih drugih božićnih noći otočkih s toliko mekana glasa.” (Kurziv je naš.)

1585. Književnoumjetničkomu je stilu, zahvaljujući njegovoj individualnoj slobodi, otvoren put k svim drugim funkcionalnim stilovima. Zato u njemu ima i pojava znanstvenoga stila, i pojava administrativno-poslovnoga stila, i pojava novinarsko-publicističkoga stila, i pojava razgovornoga stila. No te pojave u njemu nisu gruba fizička preslika. One se u njemu ne oponašaju, nego osmišljavaju i preosmišljavaju, i to ne onako kako to odgovara sociolingvističkim, nego onako kako odgovara lingvističkim pravilima – pravilima koja omogućavaju individualnu slobodu.

1586. Samo se u takvoj (potpunoj) slobodi može nesmetano stvarati. Odatle brojne pojave (posebno riječi) koje su književnici stvorili i od kojih su mnoge od njih unijete u općejezičnu uporabu.

Razgovorni stil

1587. Razgovorni je stil stil svakodnevnice (najčešće usmene) komunikacije. (U pisanome se vidu pojavljuje u zapisima, pismima, bilješkama i sl.) Njegove su značajke: nepripremljenost, neslužbenost, neusiljenost i jednostavnost. Zato se njime komunicira neposredno, i to prvenstveno dijalogom.

1588. Više je nego drugi funkcionalni stilovi uvjetovan konkretnim načinom mišljenja. Zato i obiluje ekspresivno i emocionalno obojenim izrazima. U njemu ima i onoga čega nema u drugim funkcionalnim stilovima – gesta i mimike. (Uz kontekst u njemu ima ulogu i konsituacija.)

1589. I on ima svoje zakonitosti, koje se ogledaju i u fonetici i u gramatici i u leksiku. Budući spontan, mnogo je manje podložan normama standardnoga jezika. U njemu ima, više nego u drugim funkcionalnim stilovima, svih mo-

- gućih „izama” – i barbarizama, i dijalektizama, i regionalizama (provincijalizama, lokalizama), i vulgarizama. (Kad je riječ o vulgarizmima, treba dodati da ne postoji vulgarnost u jeziku, nego vulgarnost jezikom.)
1590. Svi se spomenuti „izmi” u razgovornome stilu osjećaju slobodnije nego u drugim funkcionalnim stilovima (osim književnoumjetničkoga). Ni jedan se od njih ne osuđuje onako strogo kao u drugim funkcionalnim stilovima (isključivši književnoumjetnički).
1591. Razgovorni je funkcionalni stil dakle prirodan i neusiljen način komuniciranja o svakodnevnim životnim problemima.
1592. Na emocionalno-ekspresivan karakter razgovornoga stila upućuju čestice *evo, eno, eto, gle* itd.: **Eto**, tako to treba uraditi!; **Gle**, pa ti znaš i svirat! itd. Na takav karakter upućuju i brojne usklične rečenice (praćene eliptičnošću): *Ne!*, *Da!*, *Ne daj Bože!*, *Ma nemoj!*, *Kamo sreće!*, *Bože mili!* itd. U tome se smislu u suvremenome razgovornom jeziku učestalo rabi izraz *Super!*: A. *Je li bilo dobro?* – B. **Super!**; A. *Kakvi su ti prijatelji?* – B. **Super!** itd.
1593. Ekspresivnost razgovornoga stila postiže se i karakterističnim eliptičnim rečenicama poput *Čašicu žestokog?*, *Pola* (recimo kruha) – *dovoljno?*, *S mlijekom?* (kavu, primjerice), *Još nešto?*, *Ništa više?*
1594. Neusiljenost se i familijarnost razgovornoga stila postiže nestandardnim izrazima poput *O kej!* i *Kužiš?* (Uporaba takvih načina izražavanja ovisi o socijalnoj pripadnosti skupini onih koji ih rabe, o njihovoj obrazovanosti, o njihovu zvanju, o njihovu zanimanju itd.)
1595. U razgovornome se jeziku često događa da se riječima daje značenje koje im inače ne pripada. Tako se pridjevu *bitan* daje značenje pridjeva „važan”, pa se kaže *Najbitnije je to...* (a pridjev se *bitan* ne stupnjuje). Tako se i pridjevu *značajan* daje (i) značenje „znatan”: *Značajan dio pućanstva...* umjesto: *Znatan dio pućanstva...*
1596. Razgovorni jezik, kao i administrativno-poslovni, rado nivelira (bilo koje) ustrojstvo jezika. Tako i od glagola *biti* „postojati” tvori nesvršeni oblik onako kako ga tvori od glagola *biti* „tući”: *dobijati* (kao, primjerice, *probijati*). A glagolu *biti* „postojati” u hrvatskome standardnom jeziku pristaje nesvršeni oblik *dobivati* (kao ustrojstveno istomu glagolu *prebivati*). Razgovorni stil i ispred suglasnika koji nisu *s, š, z, ž* i suglasnički skupovi *Ss, Sš, Sz, Sž* (*S* znači „suglasnik”) rabi *sa*: *sa vama* (umjesto *s vama*), *sa prijateljima* (umjesto *s prijateljima*) itd. On dokida i razliku u značenju prijedloga *zbog* i *radi*. I za značenje uzroka i za značenje namjere rabi prijedlog *zbog*: *Došao sam zbog vas* (i u značenju uzroka i u značenju namjere). (U značenju uzroka trebalo bi reći: *Došao sam zbog vas*, a u značenju namjere: *Došao sam radi vas*.) Isto tako izjednačuje način izražavanja instrumentala društva s načinom izražavanja instrumentala sredstva. I jedno i drugo značenje izražava prijedlogom *s(a)*: *Došao sam s vama* i *Došao sam s vlakom* (umjesto: *Došao sam vlakom*).

1597. Takvo niveliranje provodi i pri uporabi gramatičkih oblika o kojima je bilo govora u poglavlju o administrativno-poslovnome stilu (v. par. 1549).
1598. Kao u administrativno-poslovnome, tako i u razgovornome stilu riječi doživljavaju novu rekciju (novu valentnost). Tako glagol *koristiti* gubi česticu *se* i umjesto s intrumentalom uspostavlja vezu s akuzativom (*koristiti se čime* mijenja u *koristiti što*), glagol *smetati* umjesto s dativom uspostavlja vezu s genitivom (*smetati komu* mijenja u *smetati koga*), izraz *biti zadovoljan* dobiva prijedlog *s(a)* kojega prvotno nema (*biti zadovoljan rješenjima* mijenja u *biti zadovoljan sa rješenjima*), glagol *brinuti se* gubi povratnu česticu *se* i umjesto s lokativom uspostavlja vezu s akuzativom *brine za* (*brine za djecu*) umjesto *brine se o* (*brine se o djeci*) itd.
1599. Razgovorni je stil, kao i administrativno-poslovni, napustio uporabu nenačlenih oblika ličnih zamjenica. Umjesto *me, te, se, ga* i *nj* rabi *mene, tebe, sebe* i *njega*. Usp.: *U razgovorni stil ulaze mnoge pojave iz administrativno-poslovnoga stila. Tako u njega ulazi i...* (umjesto *Tako u nj ulazi i...*).
1600. Isto je tako napustio i uporabu infinitiva sa završnim *i*: *Idem se malo odmoriti* (umjesto *Idem se malo odmoriti*).
1601. U njemu ima, kao i u administrativno-poslovnome, mnoštvo pleonazama. Posebno su brojni *kako i na koji način, no međutim* i *oko + broj + ak* (usp. *oko desetak*). (O ostalima v. par. 1546.)
1602. Razgovornomu je stilu svojstven pogrđan, uvredljiv, nepristojan, grub, omalovažavajući način komuniciranja. Takvu načinu izražavanja pomažu imenice s pogrđnim značenjima: *kravetina, glavurina, glavurda, nožurda, seljakuša, pijandura, glavonja, žderonja, mlakonja, seljo, šmokljo, goljo, žgoljo* itd. Takvu načinu izražavanja pomažu i deminutivi sa svojim prenesenim (pogrđnim) značenjima: *djelce, člančić, feljtončić, slikarčić, pisarčić, pričica* itd. U promjeni takva značenja deminutiva važnu ulogu ima (ekspresivna) intonacija, posebno njezin timbar. Ona i pogrđno značenje može pretvoriti u nepogrđno i nepogrđno u pogrđno. Takva intonacija i pogrđno značenje izraza *Kozo jedna!* i *Kravo jedna!* može uljepšati.
1603. Najviše je preinaka u razgovornome stilu doživio naglasak. To je u skladu s temeljnom značajkom razgovornoga stila – s jednostavnošću. On pojednostavnjuje pravila i o mjestu i o tonu i o trajanju naglaska. U skladu pak sa željom da jezične pojave nivelira dokida pravila o promjeni mjesta i karakteru naglaska uvjetovanoga paradigmatskim promjenama. Tako, primjerice, model *prespávati: prèspāvām* mijenja u model *prespávati: prespávam* i model *prenòsiti: prènosīm* u model *prenòsiti: prenòsim*. Rezultat su tih mijena i naglasci *pašticāda* umjesto *pašticāda*, *violīna* umjesto *viōlīna*, *organizātor* umjesto *organizātor*, *dirigēnt* umjesto *dirigent* itd.
1604. Razgovornomu su stilu svojstvene poštapalice. To su *je li, ovaj, kako da kažem* i sl.: *Ti si dakle postupio tako, je li, jer nisi znao, je li, postupit drukčije;*

1604. *Reći ćeš mu da, ovaj, da se tako ne smije ponašati; To je, kako da kažem, neprihvatljivo itd.*

1605. Rečenica je razgovornoga stila dekomponirana, lišena svojih ustrojstvenih jedinica. Redosljed joj je komponenata slobodan. Vrlo je često obavijesni predikat na prvome mjestu, što je u skladu s njezinom ekspresivnošću. Usp.: *Doći će ti on, ne boj se!*

1606. I u razgovornome, kao i u administrativno-poslovnome, stilu dolazi do dokidanja odnosa lice : osoba. Tako se i iza drugoga lica može naći osoba koja govori: *A onda staneš i zapitaš se: Što to radiš, čovječe?! ili: A onda stanete i zapitate se (...).* Takvo se obezosobljivanje provodi i u rečenicama gdje 'čovjek' i 'ljudi' znači 'se': *A onda čovjek stane i zapita se (...)* i *A onda ljudi stanu i zapitaju se (...).* U takvu se značenju pojavljuje i prvo lice množine: *A onda stanemo i zapitamo se (...).*

(Te i druge njegove značajke rado preuzima književnoumjetnički stil, posebno kad oblikuje dijalog.)

FUNKCIONALNI STILOVI HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA

Znanstveni stil

Administrativno-poslovni stil

Novinarsko-publicistički stil

Književnoumjetnički stil

Razgovorni stil